

Slobodni stil *Ivan Sikavica, voditelj restauratorskih radova na najznačajnijem antičkom trgu u Hrvatskoj*

Peristil išće njegu kao da je ljudsko biće

U blizini je bilo nekoliko tvornica cementa, i upravo smo taj sastav pronašli u sloju nečistoće. Kasnije prekrivanje je posljedica onečišćenja iz zraka. Bilo je slojeva skrame debelog i preko centimetra. Protiron je bio nagnut gotovo metar prema naprijed, a blokovi su na mjestima bili razmaknuti i po desetak centimetara

PIŠE DAMIR ŠARAC SNIMIO PAUN PAUNOVIĆ/CROPIX

DESETOGODIŠNJA OBNOVA i sanacija Peristila jedan je od najvećih restauratorskih projekata u zadnjih stotinu godina, ne samo u Dalmaciji nego i cijeloj državi, za koji su autori nedavno dobili Godišnju nagradu Ministarstva kulture "Vicko Andrić". Dioklecijanov trg, posvećen štovanju cara i božanstva, a kasnije katedralna plokata, zatečen je u prilično lošem stanju, učvršćen je i očišćen, na njemu su radile skupine uglednih stručnjaka i cijela četa zanatlija, pa nakon deset godina glancanja izgleda "ka novi". I čovjek bi očekivao da iza tolikog pothvata stoji stručnjak star barem upola od antičkih kolonada. No, na dogovorenom razgovoru pojavio se mladahni veliki meštar obnove, konzervator-restaurator **Ivan Sikavica** (34), na ime čijeg rada sa svih strana pršte pohvale.

I tako mladom čovjeku su dali u ruke sve ovo?!

- Ha, izgleda da je tako. Spletom okolnosti, dotadašnji voditelj restauratorskih radova **Marin Barišić** se na ljeto 2008. godine ozlijedio i čekalo ga je dugo bolovanje. Pozvali su me s godišnjeg da na četiri mjeseca preuzmem kormilo, ali ostao sam, a **Marin** kao voditelj Odsjeka za kamen i jedan od inicijatora obnove do danas prati što se radi. Počeo sam raditi na Peristilu u samim začetima projekta, još kao apsolvent, i prošao sve, od običnog šljakera do voditelja radova. Ovdje je radila vojska ljudi svih za-

nata; maranguna, limara, zidara, bravara, krovopokrivača i klesara, izvanrednih i odgovornih ljudi, svi smo od njih učili i na to sam veoma ponosan. Ovo bi svakom restauratoru bila perjanica rada.

U biti ste na početku karijere odradili vrh?

- Može se i tako reći, no nitko ne zna što je vrh.

Što treba završiti od škola da bi se to postiglo?

- Kad o tome razmišljam, čini mi se da me neka ruka dovela na Peristil i protiv moje volje. Naime, nakon srednje grafičke namjeravao sam se kao i otac baviti pomorstvom, upisati Pomorski fakultet, pa što bude. No otac je vidio oglas u novinama za tečaj klesarstva u Pučišćima na Braču, meni se sviđjelo i otišao sam na godinu dana učiti obradu kamena, a umjetnost me oduvijek privlačila. Nakon klesarske škole sam neko vrijeme radio u jednoj solinskoj klesariji. Povezao sam se s nekim ljudima iz tog faha i dobio stipendiju na Weymouth Collegeu u Engleskoj, a dodijeljuje je International Trust For Croatian Monuments koji daje stipendije našim studentima restauracije i pomaže u obnovi gradova srušenih u ratu, vodi je lady **Jadranka Beresford-Peirse**, a osim mene su bili još **Marin Barišić**, **Malik Palčok** i **Mladen Matijaca** i sva četvorica smo se našli na obnovi Peristila. Tamo sam se odlučio upisati Studij za konzervaciju i restauraciju kamena na splitskoj Umjetničkoj akademiji. Kroz praksu sam došao u kontakt s **Barišićem** i moj prvi dodir s Peristilom bila je restauracija palače **Grisogono**. U to vrijeme **Marin** je bio jedini na Odsjeku za kamen u Hrvatskom restauratorskom zavodu, a sada nas je dvadesetak. Zamislite, radio je jedan stručnjak, a sve oko nas je kamen koji je čekao zaštitu.

Peristil je ipak izniman?

- Svakako, ne krijem da sam ponosan, s emotivne strane ostavio sam mu dio života, a to je posao na kojem će se temeljiti i moj budući rad. Sjajno je što se oko tog projekta skupila ekipa mladih restauratora, kojoj će ovo veliko iskustvo biti prevažno u daljnjoj karijeri.

Zaboravljena Salona

Što vam se čini od stanja važnih arheoloških lokaliteta u Dalmaciji, poput Salone, u kojoj je zadnje velike radove izvodio don Frane Bulić prije 90-ak godina?

- Skupina arheologa koji tamo rade trudi se održavati nalazište i ponešto istraživati, ali za tako značajan lokalitet potreban je potpuni preokret u razmišljanju sustava. Prema svjetskim uzorima valja načiniti projekte samoodržavanja iz kojeg bi se financiralo nova istraživanja i prezentacije. Salona je danas gotovo potpuno zaboravljena od šire zajednice. - **Koji je komad Dioklecijanove palače najugroženiji?** - Podrumi, bez sumnje. Premreženi su vlažnim kanalizacijskim cijevima, jugoistočni dio ostao je napola saniran, a svi gosti koji dođu u Split obavezno obilaze Podrume. Znači da i Podrumi mogu sami stvarati sredstva za svoje održavanje i obnovu, ali to se, nažalost, ne vidi.

Jednostavno pitanje: zbog čega je projekt Peristil bio tako važan, osim zbog simboličnog značenja tog punkta?

- Jer se prvobitna ideja o čišćenju slojeva nagomilane nečistoće pretvorila u sveobuhvatnu obnovu, od ugrožene statike do izmjene fragmenata, zaštite... Grad i Ministarstvo kulture su na inicijativu World Monuments Funda iz SAD-a koji je dao inicijalna sredstva ušli u projekt, a konzervatorski elaborat izradio je arhitekt i konzervator **Ivo Vojnović**. Primjerice, dokumentacija o Peristilu danas je jedinstvena na tlu Hrvatske, sve snimljeno 3D skenerom, svaki milimetar je snimljen i dokumentiran, ima više od sto tisuća fotografija.

U kakvom stanju ste ga zatekli?

- Najbolje ćete shvatiti ako vam kažem da je Protiron nagnut gotovo metar prema naprijed, a blokovi su na mjestima bili razmaknuti i po desetak centimetara. Kako su na zapadnoj strani Peristila izgrađene palače, ondje je naginjanje zaustavljeno, ali je na istočnoj strani sve prenosilo pritisak na crkvu svetog Roka, koju smo u nekoliko navrata obnavljali.

Dakle, Dioklecijanovi meštri nisu napravili savršenstvo?

- Peristil je u estetskom pogledu zamišljen kao savršen, ali izvedba na mnogim mjestima otkriva brzinu kojom se gradilo. Blokovi, profilacija, ornamentika, na mnogim se mjestima ne poklapaju, što se doduše s tla ne vidi ako se baš ne zagledate.

Čišćenje je otkrilo i neke nove momente?

- Da, na primjer glave na konzolama Protirona, kameni ornamenti koji su potpuno bili prekriveni slojem nečistoće, čak i jedan uklesani magarčić kakvog nema nigdje drugdje.

Mnogi kažu kako im je onaj patinirani Peristil bio draži, da ovaj izgleda kao "kupovni".

- Generacije poimaju svoj život kroz slike koje im emotivno puno znače, ali što je dobro za Peristil drugo je pitanje. Crna patina, skrama, sadrži sulfate koji štete kamenu, prekrivaju ornamente, doslovno ih mr-

ve, kao i soli koje smo našli u velikim količinama i uklonili.

Odakle onda patina?

- Za nju je kriva industrijska revolucija. Naime, u blizini je bilo nekoliko tvornica cementa, i upravo smo taj sastav pronašli u sloju nečistoće. Kasnije prekrivanje je posljedica automobilske plinova i onečišćenja iz zraka. Bilo je slojeva skrame debelog i preko centimetra.

Onda neće dugo potrajati do nove skrame?

- Nema trajnog rješenja, trebamo promijeniti svoj odnos prema Peristilu, živjeti s njim i stalno ga njegovati kao da je riječ o živom biću. Privođenjem projekta obnove kraju može se, zbog važnosti poimanja, stanje Peristila opisati medicinskom terminologijom. "Pacijent" je dvije godine bio na zdravstvenim pretragama, a osam godina je trajalo njegovo liječenje, nakon čega su spoznate sve njegove boljke i potrebe, na osnovi čega se može propisati preporuka doktora na koji način se treba ponašati da pacijent zadrži svoju dugovječnost.

Tko ga najviše ugrožava?

- Pa, vrijedni ljudi su ga sagrađili, a povijesne okolnosti i ratovi razarali.

Onda biste vi maknuli ljude s njega?

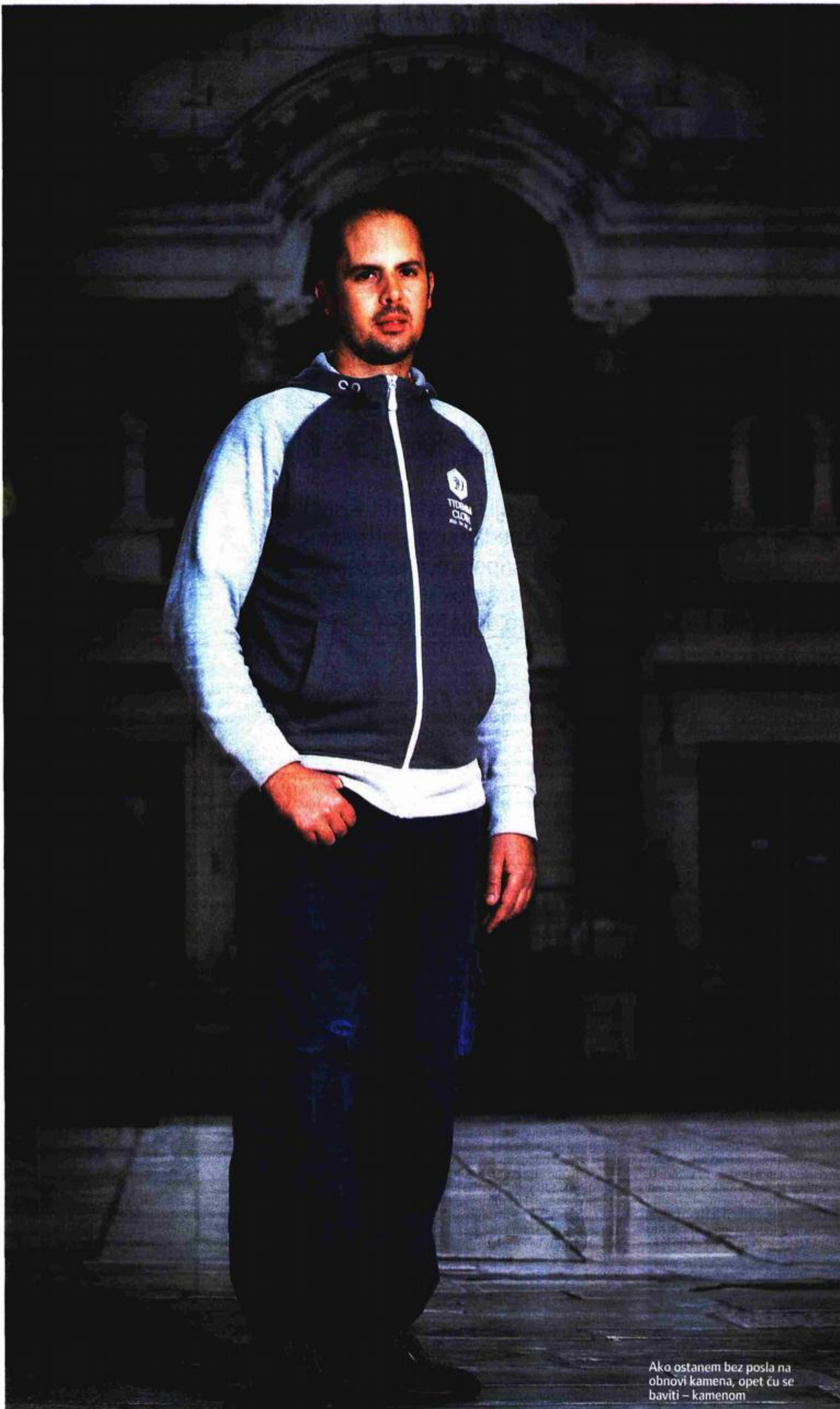
- Ne, nikako, Peristil nije Peristil bez ljudi, ali treba postaviti granice, educirati građane i posjetitelje o čemu se radi. Posebno se to odnosi na neke osjetljive i lako dostupne, neizmjerne vrijedne komade koji čine ovaj sklop, poput sfinge. Jedno jutro kad smo došli na Peristil, na sfinginoj glavi smo zatekli kamen težak preko dvadeset kilograma! Treba li vam reći u kakvom smo šoku bili? Također se mora onemogućiti turistima da se preko pozornica koncerata, modnih revija ili Splitskog ljeta penju na sfingu da bi se fotografirali. To nigdje na svijetu ne bi bilo moguće.

Apsurd je da kultura razara kulturu?

- A čujete, Splitsko ljeto je na Peristilu godinama i nismo a priori pro-

Volio bih da se postavi replika sfinge jer čini mi se da nismo ni svjesni koliko je ona vrijedna i nezaštićena

PERISTIL JE ESTETSKI BIO ZAMIŠLJEN KAO SAVRŠEN, ALI IZVEDBA

Ako ostanem bez posla na obnovi kamena, opet ću se baviti – kamenom

Nakon srednje grafičke namjeravao sam se kao i otac baviti pomorstvom, no otac je vidio oglas u novinama za tečaj klesarstva u Pučišćima ...

tiv toga koliko protiv ponašanja u ovom ambijentu: dizanja pozornice do razine sfinge, preko čega prolaze tisuće ljudi, vješanja rasvjete o kapitele na stupovima, koji su pucali pod težinom i tako se uništili da ih više nismo mogli vratiti natrag. I na drugim se arheološkim lokalitetima u svijetu odražavaju manifestacije, ali po strogo propisanim pravilima. Ako već imamo originale, a ne kopije, onda se prema tome treba ponašati kao prema svetinjama.

» **Bilo je straha da će na Peristilu biti postavljena falša sfinga?**

- Ako je to jedini način da je se spasi od uništavanja novog vremena, koje se ponosi visokim stupnjem civilizacije, zašto ne? Zasad ona ostaje, iako postoje elaboratska rješenja A i B, po jednom bi bila zamijenjena faksimilom, a po drugoj ostaje izvorna na Peristilu. Postavljanje ograde nikom se nije sviđalo, a ni stakleno zvono, iako bi je ono zaštitilo od golubova.

» **Što biste vi s njom?**

- Volio bih da se postavi replika. Čini mi se da nismo ni svjesni koliko je vrijedna i nezaštićena. Nedavno smo napravili gipsanu repliku kako bismo imali uvid u stanje u kojem je sada, i kako bismo jednog dana imali mogućnosti i za druga rješenja.

» **Što ćete raditi nakon Peristila?**

- Do kraja godine smo u Protiro-nu, slijedi velika izložba o obnovi u Staroj vijećnici na Pjaci. Što se tiče daljnjih projekata, aplicirali smo za restauraciju unutrašnjosti šibenske katedrale, još jednog čudesnog djela arhitekture i kamene plastike na dalmatinskoj obali. To je optimistična verzija, ali kako ljudi u državi masovno ostaju na ulici, tko zna kakva je naša sudbina...

» **Što biste u tom slučaju?**

- Baš sam nedavno razmišljao o takvom scenariju: ukrcao bih se na kočaricu! Dobar dio djetinjstva proveo sam na Hvaru, tamo sam se kao mali družio sa starim ribarima, a igrao se očevom ronilačkom opremom, spavao s perajom umjesto s plišanim medvjedićem... Fasciniran sam morem i podmorjem. Od dide koji je bio vrsni splitski slikar i kipar, bavio se kamenom, naslijedio sam ljubav za umjetnost. Nakon klesarske škole izradio sam reljefni portal u Zagrebu s prizorima fantazije 5,5 puta 6,5 metara, te oltar za crkvu u Rastičevu kraj Kupresa. Ukratko, ako ostanem bez posla na obnovi kamena, opet ću se baviti – kamenom.

NA MNOGIM MJESTIMA OTKRIVA BRZINU KOJOM SE GRADILO